

Antoaneta Radočaj-Jerković, prof. dr. art. sc.
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska
antoaneta.radocaj.jerkovic@gmail.com

Nina Pocrnić, mag. mus.
Glazbena škola Jan Vlašimsky, Virovitica, Hrvatska
ninapocrnic1@gmail.com

Lucija Uglik, mag. mus.
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska
ugliklucija@gmail.com

ZBORSKA NATJECANJA KAO POTICAJ UMJETNIČKOM RAZVOJU ANSAMBLA: KRITIČKO-ANALITIČKI OSVRT

Izvorni znanstveni rad

UDK 784.087.68.092 | <https://doi.org/1059014/XYFG5224>

Sažetak: Zborska natjecanja predstavljaju važnu stepenicu u razvitku i afirmaciji zbora kao umjetničkog ansambla. Današnja su zborska natjecanja brojna i vrlo popularna među dirigentima i pjevačima, a razlikuju se s obzirom na opće ciljeve, ciljane skupine zborova i umjetničku razinu sudionika. Tradicionalna stajališta prema kojima se smatra da su zborska natjecanja neizostavni, izrazito pozitivni dio djelovanja svakog pjevačkog zbora, danas se kritički preispituju u odnosu na procjenu uloženog truda i postignutih rezultata te u odnosu na činjenicu da poticanje kompetitivnog ponašanja među pjevačima nije u skladu s temeljnim pedagoškim načelima i općim ciljevima suvremenog glazbenog obrazovanja.

Cilj rada je ukazati na pozitivne i negativne opće aspekte zbornih natjecanja s posebnim osvrtom na ulogu dirigenta, a koji, prema autorima, predstavlja jedan od temeljnih faktora uspjeha. U istraživačkom dijelu rada predstavljen je samostalni studentski dirigentski projekt „Natjecanje pjevačkih ansambala u sklopu festivala *Glaz-B-Os*“. Rad istražuje stavove i iskustva mladih voditelja ansambala koji se prvi put, u kontroliranim uvjetima, susreću s izazovima vođenja i nastupa na studentskom natjecanju zborova u okviru projektnog zadatka kolegija *Zbor i Dirigiranje* na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Cilj istraživanja bio je ispitati percepciju izazova pripreme i vođenja ansambla u natjecateljskom kontekstu, uz dodatni naglasak na procjenu pedagoškog, umjetničkog i profesionalnog značaja sudjelovanja u natjecanju *Glaz-B-Os*.

Korišten je kvalitativni pristup, a podaci su prikupljeni polustrukturiranim intervjuom koji je obuhvatio 11 studenata – voditelja natjecateljskih ansambala. Analizom odgovora identificirane su tematske cjeline koje obuhvaćaju organizacijske, pedagoške, emocionalne i umjetničke aspekte voditeljske uloge. Rezultati pokazuju da su najveći izazovi povezani s organizacijom rada ansambla, usklađivanjem rasporeda, održavanjem motivacije te izgradnjom autoriteta unutar grupe. Pri odabiru repertoara studenti su nastojali uravnotežiti tehničku izvedivost i umjetničku vrijednost, dok je vremenski okvir priprema uglavnom procijenjen kao nedostatan.

Sudjelovanje u natjecanju većina sudionika doživljava kao važan poticaj profesionalnom razvoju, osobito u segmentima dirigentske prakse, komunikacije i vođenja grupa. Identificirani su i pozitivni aspekti međuljudskih odnosa, doživljava izvedbe i osobne refleksije, uz naglašenu svijest o važnosti procesnog učenja. Negativni elementi uključuju organizacijska opterećenja, vremenska ograničenja i povremeno prisutan natjecateljski pritisak. Ipak, prisutan je dominantno pozitivan stav prema natjecanju kao pedagoški vrijednom iskustvu koje potiče profesionalno sazrijevanje i razvijanje liderskih kompetencija.

Zaključno, rezultati upućuju na to da studentsko natjecanje *Glaz-B-Os* predstavlja značajan oblik iskustvenog učenja koji podupire razvoj glazbenih, pedagoških i organizacijskih vještina budućih voditelja ansambala. Istovremeno, identificirani izazovi upućuju na potrebu daljnjeg unapređenja organizacijskog okvira i podrške studentima radi optimalnog ostvarivanja edukacijskog potencijala natjecanja.

Glavne riječi: dirigent, samostalni studentski projekt, zbor, zborska natjecanja, zborska pedagogija.

CHORAL COMPETITIONS AS A STIMULUS FOR ARTISTIC DEVELOPMENT OF ENSEMBLES: A CRITICAL-ANALYTICAL REVIEW

Abstract: Choral competitions represent an important step in the development and affirmation of a choir as an artistic ensemble. Today, such competitions are numerous and highly popular among conductors and singers, differing in their general aims, target choir groups, and the artistic level of participants. Traditional views that regard choral competitions as an indispensable and highly positive component of every choir's activity are now being critically re-examined in relation to the balance between effort invested and results achieved, as well as the fact that encouraging competitive behaviour among singers is not fully aligned with fundamental pedagogical principles and the general objectives of contemporary music education.

The aim of this paper is to highlight the positive and negative general aspects of choral competitions, with particular emphasis on the role of the conductor, which, according to the authors, represents one of the fundamental factors of success. The research section of the paper presents an independent student conducting project, *"Competition of Vocal Ensembles within the Glaz-B-Os Festival."* The study examines the attitudes and experiences of young ensemble leaders who, for the first time and in controlled conditions, encounter the challenges of leading and performing at a student choral competition as part of the project assignment in the *Choir and Conducting* course at the Academy of Arts and Culture in Osijek. The aim of the research was to explore perceptions of the challenges involved in preparing and leading an ensemble in a competitive context, with additional emphasis on evaluating the pedagogical, artistic, and professional significance of participating in the Glaz-B-Os competition.

A qualitative approach was used, and data were collected through a semi-structured interview involving 11 student leaders of competing ensembles. Thematic analysis identified several key categories encompassing organisational, pedagogical, emotional, and artistic aspects of the leadership role. The results show that the greatest challenges are related to the organisation of ensemble work, schedule coordination, maintaining motivation, and establishing authority within the group. When selecting repertoire, students sought to balance technical feasibility with artistic value, while the preparation timeframe was generally considered insufficient.

Most participants perceived the competition as an important stimulus for their professional development, particularly in the areas of conducting practice,

communication, and group leadership. Positive aspects were also identified in interpersonal relations, performance experiences, and personal reflection, accompanied by a strong awareness of the importance of process-oriented learning. Negative elements include organisational burdens, time constraints, and occasional competitive pressure. Nevertheless, there is a predominantly positive attitude toward the competition as a pedagogically valuable experience that fosters professional maturation and the development of leadership competencies.

In conclusion, the findings indicate that the Glaz-B-Os student competition represents a significant form of experiential learning that supports the development of musical, pedagogical, and organisational skills in future ensemble leaders. At the same time, the identified challenges point to the need for further improvement of the organisational framework and student support to ensure the optimal educational potential of the competition.

Keywords: choir, choral competitions, choral pedagogy, conductor,; independent student project.

1. Uvod

Skupno muziciranje, aktivnost je s velikim odgojnim potencijalom. Istraživanja potvrđuju da je zborsko pjevanje kada se provodi s djecom i mladima, jedan od oblika skupnog muziciranja koji na različite načine doprinosi razvoju svestrane, slobodne, odgovorne, empatične, timski orijentirane, interkulturalno osjetljive i tolerantne osobe koja je često orijentirana na osobni rast i razvoj i društveno korisno djelovanje u zajednici (Weber 2010; Benoy et al. 2015; Radočaj-Jerković i Milinović 2017).

Zahvaljujući svom umjetničkom sadržaju, zborsko pjevanje značajno doprinosi ostvarenju estetskih zadataka odgoja koji se očituju u prihvatanju i usvajanju pozitivnog odnosa prema glazbenoj umjetnosti i kulturi, naravno, uz uvjet izloženosti pjevača umjetnički vrijednom repertoaru za pjevanje, ali i dostizanju umjetničke razine pjevačke izvedbe. Voditelj zbora odabirom pjevačkog repertoara kreira umjetnički profil zbora koji bi u idealnim okolnostima trebao rezultirati glazbeno i estetski prihvatljivim i umjetnički relevantnim izvedbama. To ni u kojem slučaju ne znači da bi se repertoar mladih zborova trebao sastojati isključivo i jedino od umjetničkih skladbi, ali znači da bi se pri odabiru skladbi za pjevanje voditelji zborova trebali voditi kriterijima glazbene smislenosti i estetske prihvatljivosti.

Istraživanja na temu utjecaja zborskog pjevanja na glazbene preferencije djece, koja su provele Škojo, Radočaj-Jerković i Milinović 2016. i 2018. godine, pokazala su da postoji povezanost između strukturane glazbene poduke unutar pjevačkog zbora i razvoja sklonosti, otvorenosti i prijemčivosti djece pjevača prema kvalitetnoj, stilski i žanrovski raznolikoj glazbi (Škojo et al. 2016; Radočaj-Jerković et al. 2018). Takvi rezultati govore u prilog zaključcima da se pjevanjem umjetničkog repertoara u zboru ostvaruje utjecaj na kvalitetniji i sveobuhvatniji estetski odgoj mladih pjevača.

Kako bi zadržali i povećali motiviranost pjevača za daljnji rad u zboru, voditelji se često odlučuju javno nastupati. Prema Palmeru (2008) želja za realizacijom kvalitetne izvedbe proizlazi iz želje pjevača za

procjenom i potvrđivanjem osobnog doprinosa u zajedničkom uspjehu. Palmer je utvrdio da su javni nastupi potreban i koristan poticaj za stvaranje boljih izvedbi te općenito za napredovanje ansambla.

Važno je istaknuti da javni nastupi imaju višestruku ulogu koja se s obzirom na usmjerenost utjecaja može podijeliti na:

- a) utjecaj javnog nastupanja na pjevače koji stvaraju program i
- b) utjecaj javnog nastupanja na formiranje glazbenog ukusa koncertne publike koja program prima.

U kontekstu mladih pjevačkih zborova i ansambala oba utjecaja su od ravnopravnog značaja budući da je publika koja posjećuje takve javne nastupe često iste dobi kao i izvođači što dodatno obvezuje voditelje zborova u planiranju glazbenog programa za javno izvođenje. Pri takvom planiranju voditelji trebaju voditi računa o estetskoj vrijednosti, zanimljivosti, dinamičnosti i raznovrsnosti koncertnog programa i njegovog utjecaja podjednako usmjerenog na razvijanje glazbenog ukusa izvođača i publike.

Prema vrsti i trajanju, javni zborski nastupi mogu biti: priredbe u kojima je zbor jedan od izvođača, kraći prigodni nastupi, samostalni koncerti, smotre i festivali zbarske glazbe, posebni glazbeno-scenski projekti te zbarska natjecanja.

2. Zbarska natjecanja - umjetnička prilika ili izvor izvedbenog stresa?

Zbarska natjecanja predstavljaju nezaobilaznu stepenicu u razvitku i afirmaciji zbora kao umjetničkog ansambla. Današnja su zbarska natjecanja brojna i vrlo popularna među dirigentima i pjevačima, a razlikuju se s obzirom na opće ciljeve, ciljane skupine zborova i umjetničku razinu sudionika. Riječ je o glazbenim manifestacijama na kojima se zborovi natječu prema ranije propisanim propozicijama. Propozicije se najčešće temelje na podjelama prema vrsti zborova, dobi pjevača i repertoarnim preferencijama. Zbarska, kao i ostala glazbena natjecanja često se koriste kao sredstvo za poticanje angažmana učenika unutar obrazovnih institucija, osobito u

osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju. Njihova uloga nadilazi samu evaluaciju izvedbenih sposobnosti te se sve više prepoznaje njihov pedagoški i psihološki potencijal. Ipak, ova praksa nosi i određene izazove, osobito u pogledu emocionalnog doživljaja učenika i ravnoteže između natjecateljskog duha i zdravog razvojnog okruženja.

Neosporno je da glazbena natjecanja danas predstavljaju važan segment glazbeno-pedagoške prakse, s potencijalno snažnim utjecajem na umjetnički, obrazovni i osobni razvoj sudionika. Međutim, uključivanje u natjecateljski kontekst nosi i određene izazove. Da bi se u potpunosti razumio njihov učinak, nužno je sagledati i pozitivne i negativne aspekte koji iz sudjelovanja proizlaze, pri čemu kontekst pripreme, vodstva i organizacije igra ključnu ulogu.

Kada su pravilno osmišljena i strukturirana, zbarska natjecanja mogu imati višestruke pozitivne učinke na sudionike. Osobito kod vrlo uspješnih učenika sudjelovanje u natjecanjima pridonosi razvoju discipline, ustrajnosti, pozitivnih radnih navika i osjećaja odgovornosti (Hallam 2006). Također, pripreme za natjecanja često zahtijevaju timski rad, međusobno slušanje i koordinaciju izvođača, čime se osim glazbenih potiče i razvoj socijalnih te komunikacijskih vještina. U tom kontekstu, natjecanja funkcioniraju i kao oblik socijalnog učenja, utemeljenog na zajedničkom cilju i kolektivnoj izvedbi.

Sudjelovanje na zbarskim natjecanjima može djelovati kao snažan motivacijski faktor za sve uključene. Proces pripreme zahtijeva discipliniran rad, dosljednost i kontinuirani razvoj tehničkih vještina, čime se unapređuju vokalne sposobnosti, intonacijska preciznost, izražajnost i opća glazbena pismenost članova zbora (Davidson 2004). Također, natjecanja pružaju strukturiranu priliku za postavljanje (i ostvarivanje) konkretnih ciljeva, što kod sudionika može povećati angažiranost i osjećaj postignuća.

S motivacijskog gledišta, natjecanja djeluju kao snažan izvor ekstrinzične motivacije. Pjevači se često osjećaju dodatno motivirani kada postoji jasan cilj, kao što je osvajanje nagrade ili javnog priznanja za trud. Istraživanja pokazuju da jasno definirani ciljevi,

u kombinaciji s pozitivnim povratnim informacijama, mogu povećati razinu angažmana i doprinijeti razvoju samopouzdanja (Ryan i Deci, 2000a). Osim toga, uspjeh u natjecateljskom okruženju može poslužiti kao validacija uloženog truda i potvrda osobne i grupne kompetentnosti. Jorgensen et al. (1995) smatraju da su zbarska natjecanja dobar motiv za vježbanje, dodatno napredovanje i općenito stvaranje pozitivne slike zbora u zajednici te navode kako je važno da se zborovi natječu zbog intenziviranja napretka posredstvom vježbanja koje ako se provodi na odgojno prihvatljiv način neće dovesti do osjećaja razočarenja u slučaju lošeg rezultata. Phillips (2004) ističe da su mogućnost slušanja drugih zborova slične kvalitete, afirmativni komentari stručnog ocjenjivačkog suda te pozitivno i motivirajuće vođen proces pripreme, važne dobrobiti koje proizlaze iz natjecanja i koje se ne smiju zanemariti.

Osim toga, evaluacija od strane stručnog žirija omogućuje objektivnu povratnu informaciju o kvaliteti izvedbe, što dirigentima i ansamblima može poslužiti kao orijentir za daljnji razvoj. U tom smislu, natjecanja se mogu promatrati i kao oblik neformalnog profesionalnog usavršavanja za voditelje.

Kroz izloženost različitim zbarskim praksama i repertoarnim odabirima, sudionici razvijaju umjetničku osjetljivost i sposobnost interpretacije različitih glazbenih stilova. Interakcija s drugim ansamblima potiče kulturnu razmjenu i profesionalno umrežavanje, što je osobito vrijedno u kontekstu međunarodnih natjecanja. Nadalje, sam čin javnog nastupa pridonosi izgradnji scenske prisutnosti, samopouzdanja i osjećaja kolektivnog identiteta (Parker 2010).

Međutim, valja upozoriti i na potencijalno negativne aspekte pretjerane ili neprimjerene natjecateljske prakse. Ako natjecanja postanu sama sebi svrha na kojima voditelji temelje glazbeno sazrijevanje ansambla, postoji rizik da će se zanemariti intrinzična motivacija pjevača, odnosno njihova unutarnja želja za učenjem i izražavanjem kroz glazbu (Nicholls 1984).

Stoga ne čudi da pojedini autori ističu kako unatoč brojnim prednostima, natjecanja mogu imati i negativne posljedice, osobito ako

su organizirana ili doživljena na način koji zanemaruje emocionalne i razvojne potrebe sudionika. U širim krugovima dobro je poznata popularna izjava velikog mađarskog skladatelja Bele Bartoka kako “natjecanja nisu za umjetnike, nego za konje” koja implicira da je u istinskoj umjetnosti nemoguća (i nepotrebna) objektivna komparacija i jednoznačnost u interpretaciji rezultata. Nadalje, visoka razina očekivanja i pritiska može rezultirati prekomjernim stresom, pojavom treme, emocionalnom iscrpljenošću i, u slučaju neuspjeha, osjećajem demotivacije ili neadekvatnosti (Ryan i Deci, 2000b). Ti se učinci osobito intenzivno manifestiraju kod mlađih pjevača, koji još uvijek razvijaju emocionalnu otpornost. Tradicionalna stajališta koja zbarska natjecanja smatraju neizostavnim, izrazito pozitivnim oblikom djelovanja svakog pjevačkog zbora, danas se kritički preispituju u odnosu na procjenu uloženog truda i postignutih rezultata te u odnosu na činjenicu da poticanje kompetitivnog ponašanja među pjevačima nije u skladu s temeljnim pedagoškim načelima niti s općim ciljevima suvremenog glazbenog obrazovanja.

Austin (1990) negira tradicionalno prihvaćeno stajalište prema kojem zbarska natjecanja motivirajuće djeluju na pjevače i voditelje, izgrađuju karakter i doprinose osjećaju samopouzdanja te zaključuje da učinak natjecanja na sudionike ovisi o načinu pripremanja zbora za natjecanje, a ne nužno o rezultatu. Visok pritisak i očekivanja mogu dovesti do povećane razine stresa, tjeskobe i pada samopouzdanja, osobito u slučaju neuspjeha. U tom smislu, važno je osigurati emocionalnu podršku pjevačima te stvoriti okruženje u kojem pogreške i neuspjesi predstavljaju priliku za učenje, a ne razlog za demotivaciju.

Potrebno je navesti da i financijski aspekt natjecanja također može predstavljati prepreku, budući da putovanja, smještaj i kotizacije često zahtijevaju značajna ulaganja, čime se otvara pitanje dostupnosti i jednakih prilika za sve ansamble.

Dodatni izazovi uključuju potencijalne sukobe unutar ansambla, kompetitivnu atmosferu koja narušava timsku koheziju te usmjerava fokus isključivo na osvajanje nagrada nauštrb umjetničkog integriteta. Ako natjecanja postanu isključivo rezultatno orijentirana, postoji

opasnost od gubitka intrinzične motivacije i smanjenja kvalitete samog glazbenog iskustva.

Pedagoški gledano, natjecanja trebaju biti integrirana u širi kontekst glazbenog obrazovanja, gdje se vrednuje proces učenja jednako kao i krajnji rezultat. Ključno je natjecanjima pristupiti ne samo iz pozicije poticanja kompetitivnosti, nego i iz prilike za suradnju, solidarnost i kolektivni napredak. Takav pristup omogućit će ostvarenje višestrukih ciljeva – glazbenih, emocionalnih i socijalnih – i pridonijeti cjelovitom napretku pjevača.

U konačnici, glazbena i zbarska natjecanja mogu imati snažnu pedagošku i motivacijsku funkciju, ali samo ukoliko se provode promišljeno, uz poštivanje razvojnih potreba i emocionalnog integriteta svih sudionika. Voditelji ansambala imaju ključnu ulogu u oblikovanju natjecateljskog iskustva – ne samo kao dirigenti koji predvode glazbenu izvedbu, već i kao lideri koji usmjeravaju pjevače prema samospoznaji, zajedništvu i kvalitetnijem umjetničkom izražavanju.

3. Dirigent i natjecateljski zbor - između glazbenog vodstva i pedagoškog mentorstva

Dirigent zauzima ključnu ulogu u radu s ansamblom. U kontekstu pripreme i izvedbe na glazbenim natjecanjima, njegova funkcija nadilazi tehničko vođenje glazbene interpretacije te obuhvaća niz organizacijskih, pedagoških, psiholoških i emocionalnih aspekata koji su nužni za uspješan nastup zbora. U tom smislu, dirigent se javlja kao središnja figura koja usklađuje umjetničku viziju, pedagoške ciljeve i psihološke potrebe članova ansambla.

Prije svega, dirigentova je zadaća usmjeriti cjelokupan proces pripreme za natjecanje, pri čemu je ključno oblikovati strukturirani i motivirajući radni okvir. Učinkovito planiranje proba, postavljanje jasnih glazbenih i izvedbenih ciljeva te kontinuirana evaluacija napretka predstavljaju temelj kvalitetne pripreme (Apfelstadt 2000). Kroz takav proces dirigent ne samo da razvija tehničku izvrsnost zbora, već

istovremeno potiče osjećaj zajedništva, pripadnosti i kolektivne odgovornosti, što su ključni elementi uspjeha svakog ansambla.

Osim stručne kompetentnosti, dirigent mora posjedovati razvijene interpersonalne i komunikacijske vještine. Empatija, emocionalna inteligencija i sposobnost čitanja grupne dinamike nužne su kako bi se održalo pozitivno radno ozračje, osobito u stresnim situacijama koje često prate pripreme za natjecanja. Dirigentov način vođenja izravno utječe na emocionalnu stabilnost i motivaciju pjevača pri čemu je ravnoteža između autoriteta i podrške presudna za stvaranje sigurnog i poticajnog okruženja (Jordan 2007).

U umjetničkom smislu, dirigent djeluje kao interpret i posrednik između skladateljeve zamisli i izvedbene realnosti. Njegova interpretativna vizija usmjerava sve aspekte glazbene izvedbe: od tempa, dinamike i fražiranja do izražajnosti i stilskih nijansi. Osim tehničkog aspekta, važno je istaknuti i emocionalnu dimenziju njegove uloge – dirigent je taj koji prenosi emocionalni narativ glazbenog djela na izvođače, potičući ih na autentično i uvjerljivo izražavanje (Hylton 1995). Njegova sposobnost upravljanja timom i donošenja odluka pod pritiskom može uvelike utjecati na konačni ishod nastupa. U tom kontekstu, dirigentska uloga uključuje i krizno vođenje, budući da su natjecateljske situacije često nepredvidive i zahtijevaju brzu prilagodbu.

U konačnici, uspješnost zbora na natjecanjima u velikoj je mjeri povezana s kvalitetom dirigentskog vodstva. Dirigent ne oblikuje samo zvuk ansambla, već i njegovu identitet, koheziju i emocionalnu otpornost. Stoga se njegova uloga mora sagledavati interdisciplinarno – kao spoj umjetničke, pedagoške, psihološke i menadžerske kompetentnosti.

4. Čimbenici uspješne natjecateljske pripreme

Uspješna priprema zbora za natjecanje podrazumijeva integrirani pristup koji ujedinjuje tehničke, organizacijske i emocionalno-psihološke

komponente. Svaki od tih elemenata ima ključnu ulogu u oblikovanju cjelokupnog izvedbenog potencijala ansambla te doprinosi ne samo glazbenoj izvrsnosti, već i formiranju otpornog i kohezivnog kolektiva sposobnog za uspješno djelovanje u zahtjevnim izvedbenim okolnostima.

Tehnička priprema uključuje nekoliko temeljnih aspekata. Prvi korak odnosi se na odabir repertoara, koji mora biti pažljivo usklađen s vokalnim, tehničkim i izražajnim mogućnostima zbora. Kvalitetno odabrani program treba istovremeno predstavljati umjetnički izazov i biti izvedbeno ostvariv, što omogućuje optimalno postavljanje pedagoških i estetskih ciljeva. Slijedi sustavno planiranje i provedba glazbenih pokusa, u kojima se fokus stavlja na intonacijsku preciznost, homogenost zvuka, artikulaciju, fraziranje, ritamsku točnost, dinamičku fleksibilnost i raznolikost te stilsku interpretaciju.

Jednako važna, premda često zanemarena, jest emocionalna dimenzija pripreme. Emocionalna stabilnost i sigurnost unutar ansambla značajno utječu na izvedbeni uspjeh, osobito u kontekstu natjecanja koje samo po sebi nosi visoku razinu pritiska. U tom smislu, priprema bi trebala uključivati aktivnosti usmjerene na izgradnju grupne kohezije, razvoj međusobnog povjerenja i osnaživanje samopouzdanja članova zbora. Korištenje vježbi disanja, vizualizacije te drugih mentalnih tehnika pripreme pridonijet će upravljanju tremom i smanjenju anksioznosti. Uz to, sudjelovanje u javnim nastupima prije samog natjecanja djelovat će kao važan oblik izloženosti i prilagodbe na buduće stvarne natjecateljske uvjete.

Također, poseban naglasak potrebno je staviti na razvoj intrinzične motivacije svih uključenih pjevača te težiti transparentnosti u ostvarenju zajedničkih ciljeva, osjećaja postignuća i emocionalne povezanosti s glazbenim materijalom.

Na predloženi način oblikovan proces pripreme za natjecanje treba promatrati ne isključivo kao sredstvo za postizanje vrhunskog rezultata, nego kao prostor za osobni i kolektivni rast i razvoj svih sudionika u kojem se razvijaju glazbene vještine, ali i emocionalna otpornost, disciplina, kolegijalnost i estetska osjetljivost. Takav pristup

doprinijet će stvaranju zbarske kulture utemeljene na međusobnom poštovanju, suradnji i trajnoj motivaciji za umjetnički razvoj.

5. Metodologija istraživanja

5.1 Opis istraživanja

Imajući u vidu navedene teorijske pretpostavke, ali i vlastito iskustvo u sudjelovanju na zborskim natjecanjima, autorice su istražile stavove mladih voditelja ansambala koji se po prvi puta i u kontroliranim uvjetima susreću s izazovima vođenja i nastupa na studentskom natjecanju zborova na primjeru studentskog projektnog zadatka koji u okviru kolegija *Zbor* i *Dirigiranje* realizira na Odsjeku za glazbenu umjetnost Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku.

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove mladih voditelja ansambala prema izazovima koje donose priprema i vođenje ansambla u kontekstu natjecanja. Sekundarni cilj bio je istražiti značaj samostalnih studentskih projekata kao što je natjecanje ansambala u okviru festivala *Glaz-b-Os*¹ na razvoj mladih glazbenika te identificirati prednosti i izazove s kojima su se mladi umjetnici susretali u realizaciji projekta.

¹ Tekst je djelomično preuzet s mrežne stranice Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku www.aukos.hr Festival *Glaz-b-Os*, koji od 2006. godine organizira Odsjek za glazbenu umjetnost Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku, predstavlja značajnu umjetničku i obrazovnu manifestaciju. Pokrenula ga je i umjetnički ga kontinuirano oblikuje prof. dr. art. i dr. sc. Antoaneta Radočaj Jerković.

Program festivala svake je godine raznolik i obuhvaća koncerte solista, komornih ansambala i zborova, stručne pedagoške radionice, predavanja, panel-rasprave, slušaonice te masterclass radionice.

Središnje mjesto unutar festivalskog programa zauzimaju zbarske izvedbe, u kojima sudjeluju studenti Akademije te gostujući zborovi. Do sada je u sklopu festivala održano više od 90 programa, među kojima se ističu značajne koncertne suradnje, poput zajedničkih izvedbi *Magnificata* Andréa Waigneina i *Carmine Burane* Carla Orffa s Akademijama iz Pečuha i Novog Sada, izvedbe glazbenih djela poput *Magnificata* Johanna Sebastian Bacha, *The World of the Spirit* Benjamina Brittena, večeri vokalne glazbe posvećene opusu Samuela Barbera pod nazivom *Sure on this shining night*, izvedbe *Magnificata* Johna Ruttera te praiizvedbu kantate *Cum Citharis Octochordis* Blaženka Juračića.

Festival tradicionalno započinje na Svjetski dan zbarskog pjevanja (*World Choral Day*), koji se obilježava druge nedjelje u prosincu, a završava natjecanjem studentskih ansambala. Ovo natjecanje provodi se prema jasno definiranim kriterijima. Ansamblu izvode odabrani repertoar pred stručnim žirijem i publikom, a iako im je omogućen konzultativni rad s nastavnicima, naglasak je na samostalnosti u planiranju, pripremi i izvedbi natjecateljskog programa.

Zahvaljujući ovako postavljenom konceptu, *Glaz-b-Os* značajno doprinosi profesionalnom razvoju

5.2 Metoda, ispitanici i obrada rezultata

U svrhu realizacije ovog istraživanja, autorice su provele polustrukturirani intervju koji je obuhvaćao 14 većih cjelina usmjerenih na prikupljanje podataka o stavovima i iskustvima studenata voditelja ansambala u kontekstu pripreme i sudjelovanja u glazbenom natjecanju. Pitanja su oblikovana tako da potaknu promišljanje o organizacijskim, pedagoškim, emocionalnim i umjetničkim aspektima njihove uloge. Pitanja su pokrivala različite tematske kategorije, uključujući organizacijske izazove, odabir repertoara, načine pripreme, percepciju natjecanja, emocionalne aspekte vođenja ansambla te profesionalnu refleksiju i ocjenu rezultata.

Uzorak je formiran namjernim odabirom budući da su svi ispitanici bili neposredno uključeni u natjecanje koje je predmet istraživanja. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 11 studenata, pri čemu je riječ o voditeljima koji su sudjelovali u natjecanju s različitim uspjehom. Intervjuiranje je provedeno u svibnju 2023. godine.

Pri obradi, analizi i interpretaciji rezultata korištene su metode karakteristične za kvalitativna istraživanja. Kod analize odgovora, naglasak je stavljen na identifikaciju ključnih obrazaca, tema i interpretativnih kategorija. Odgovori su najprije pojedinačno analizirani, a potom povezivani u šire tematske cjeline. Takav pristup omogućio je uvid u složenu dinamiku voditeljskog iskustva u kontekstu pripreme ansambala za natjecanje, kao i u pedagoške i emocionalne izazove s kojima su se ispitanici suočavali. Također, takva analiza odgovora ne samo da je omogućila dublje razumijevanje složenosti voditeljske uloge u specifičnom kontekstu konkretnog studentskog glazbenog natjecanja, nego može poslužiti i kao smjernica za prepoznavanje obrazaca koji se potencijalno javljaju i u srodnim natjecateljskim okruženjima.

mladih umjetnika, pruža im vrijednu evaluaciju, povećava njihovu vidljivost te afirmira Akademiju i studentske ansamble kao relevantne sudionike na glazbenoj sceni. Brojni studenti koji su se afirmirali kao voditelji ansambala unutar festivala, nastavili su se nakon studija aktivno baviti vođenjem različitih glazbenih ansambala u svojim zajednicama. Pokretanje ovog festivala dodatno je kulturno obogatilo istočni dio Hrvatske, afirmiralo brojne mlade umjetnike i organizacije te približilo vokalnu glazbu široj publici.

5.3 Rezultati i rasprava

Nakon analize, odgovori ispitanika su sistematizirani i prikazani tematski prema cjelinama koje proizlaze iz postavljenih pitanja. A to su: izazovi u radu s ansamblom, kriteriji odabira repertoara, vremenski okvir priprema, *Glaz-B-Os* kao poticaj za profesionalno usavršavanje, iskustvo izvan institucionalnog konteksta, doživljaj konkurencije, međuljudski odnosi unutar ansambla, zadovoljstvo izvedbom, refleksija i prijedlozi za unaprjeđenje, ocjena rezultata natjecanja, potencijal za daljnji rad s ansamblom, negativni aspekti manifestacije, percepcija nagrade za najboljeg voditelja, percepcija stresa tijekom natjecanja. U nastavku rada iznijet će se generalizirani zaključci za svaku od navednih tematskih cjelina.

Izazovi u radu s ansamblom

Ispitanici su najčešće isticali organizacijske poteškoće, posebice u kontekstu usklađivanja rasporeda proba s akademskim, profesionalnim i osobnim obavezama drugih studenata. Navodili su učestale probleme s neredovitom prisutnošću članova, što je otežavalo kontinuitet rada. Dodatno, voditelji su naveli izazove u uspostavi autoriteta i održavanju motivacije, osobito u situacijama kada su voditelji istovremeno bili kolege članovima ansambla što upućuje na potrebu za dodatnim razvojem pedagoških i organizacijskih kompetencija u smislu uspostave bolje komunikacije i odnosa autoriteta utemeljenog na stručnosti i odnosu povjerenja između voditelja i ansambla.

Kriteriji odabira repertoara

Repertoar je biran prema više kriterija: vokalno-tehničkim sposobnostima ansambla, broju dostupnih izvođača, vremenu za pripremu, ranijem poznavanju skladbi i izvedbenim mogućnostima ansambla. U nekim slučajevima, selekcija je bila pragmatična (npr. korištenje poznatijih djela), dok su drugi voditelji težili estetski i umjetnički zahtjevnijim izborima. Primjetna je težnja ravnoteži između tehničke izvedivosti i izražajnog potencijala repertoara, kao i prilagodba specifičnim okolnostima (npr. kao što je to bio slučaj u pitanju pandemijskih restrikcija).

Vremenski okvir priprema

U većini slučajeva, pripreme su započele otprilike četiri tjedna prije natjecanja, što su ispitanici kasnije ocijenili nedostatnim. Uoči samog nastupa intenzitet proba se povećavao, no ispitanici smatraju da je uspješnost priprema ovisila ponajprije o individualnoj odgovornosti i angažmanu članova što dodatno naglašava značaj osobne motivacije, kao i sposobnosti voditelja da potaknu samostalni rad i disciplinu unutar ansambla.

Natjecanje *Glaz-B-Os* kao poticaj za profesionalno usavršavanje

Većina sudionika izrazila je uvjerenje da im je sudjelovanje u manifestaciji predstavljalo važan poticaj za daljnje dirigentsko i glazbeno-pedagoško usavršavanje. Posebno su isticali iskustvo vođenja ansambla kao vrijednu i potrebnu praksu te priliku za razvoj liderskih i komunikacijskih vještina. Iznimke su bile rijetke i najčešće povezane s individualnim profesionalnim preferencijama.

Iskustvo izvan institucionalnog konteksta

Odgovori ispitanika o ranijim iskustvima izvan institucionalnog konteksta ukazali su na heterogenost iskustava: neki studenti već su ranije samostalno vodili crkvene, dječje ili kulturno-umjetničke ansamble, dok drugi nisu imali ranijih iskustava, iako su uključeni u pedagoški rad s grupama unutar nastave. Ova raznolikost odražava različite razine profesionalne uključenosti i osobne afinitete prema vođenju ansambala. U budućnosti bi valjalo istražiti koliko je točno studenata nakon završetka studija preuzelo voditeljske uloge.

Doživljaj konkurencije

Stavovi o konkurenciji varirali su – od izraženog natjecateljskog duha do potpune neutralnosti. Ipak, prevladava pozitivan stav prema kolegijalnosti i umjetničkom zajedništvu, pri čemu su sudionici češće isticali važnost razmjene iskustava i zajedničkog muziciranja, nego potrebu za kompetitivnošću.

Međuljudski odnosi unutar ansambla

Opći dojam je da su odnosi među članovima ansambla bili kolegijalni, podržavajući i profesionalni. Ipak, pojedini su ispitanici ukazali na razlike u razini motivacije među članovima, što je u određenim situacijama otežavalo održavanje radne dinamike. To ističe važnost komunikacijskih i voditeljskih vještina u održavanju kohezije grupe.

Zadovoljstvo izvedbom

Većina ispitanika iskazala je zadovoljstvo izvedbom i postignutim rezultatima, uz istodobno izraženu samokritičnost i težnju ka daljnjem napretku. Iako su uvjeti (broj proba, raspoloživo vrijeme, iskustvo članova) često bili ograničavajući, među ispitanicima je dominirala svijest o vrijednosti samog procesa učenja i zajedničkog rada.

Refleksija i prijedlozi za unaprjeđenje

Najčešće predložene promjene uključuju raniji početak priprema, pažljiviju selekciju repertoara te odlučniji i samopouzdaniji pristup voditelja. Neki su naglasili potrebu za jasnijom raspodjelom uloga unutar ansambla. Ovi odgovori ukazuju na izraženu introspektivnost i otvorenost za profesionalno usavršavanje.

Ocjena rezultata natjecanja

Postignuti rezultati percipirani su kao zadovoljavajući, a u nekim slučajevima i iznad očekivanja. Iako je nagrada prepoznata kao važna potvrda rada, većina sudionika ističe važnost procesa i iskustva, a ne isključivo konačnog ishoda. Nagrađivanje ispitanici shvaćaju kao simbolično priznanje, a ne kao glavni motivacijski čimbenik.

Potencijal za daljnji rad s ansamblom

Većina ispitanika navela je da ih je iskustvo sudjelovanja u natjecanju dodatno motiviralo za daljnji rad s vokalnim ili instrumentalnim ansamblima. Kod nekih je manifestacija predstavljala profesionalnu prekretnicu, dok je kod drugih poslužila kao potvrda dosadašnjih interesa. To potvrđuje važnost i značaj samostalnog umjetničkog rada i iskustva u kontekstu profesionalnog oblikovanja mladih glazbenika.

Negativni aspekti pripreme natjecateljskog nastupa

Kao negativne aspekte, sudionici su naveli sljedeće: preopterećenost zbog održavanja natjecanja u predblagdanskom razdoblju, nedostatnu informiranost o organizacijskim detaljima, probleme s posudbom članova s drugih studijskih godina te ponekad izražen natjecateljski pritisak koji može utjecati na kolegijalnost. Ovi nalazi poslužili su kao temelj za evaluaciju i poboljšanje organizacijskog modela natjecanja te su u narednoj godini navedeni problemi u pogledu informiranosti te ograničavanja broja sudionika s drugih studijskih godina otklonjeni.

Percepcija nagrade za najboljeg voditelja

Nagrada za najboljeg voditelja prepoznata je kao simbolično priznanje koje nosi profesionalnu težinu, iako nije primarni motiv za sudjelovanje. Kao ključni kriteriji za dodjelu nagrade navode se: kvaliteta rada s ansamblom, stručnost, dirigentske vještine, inovativnost i razina motivacije. Dio ispitanika naglašava važnost timskog rada i predlaže nagrađivanje cijelog ansambla kao cjeline.

Percepcija stresa tijekom natjecanja

Ispitanici su pretežno opisivali prisutnost tzv. pozitivnog stresa – onog koji potiče na odgovornost, fokus i timsku povezanost. Negativni oblici stresa prisutni su u fazama organizacijskog pritiska i vremenske neizvjesnosti, no opći dojam je da natjecanje doprinosi osobnom i profesionalnom rastu.

Iz odgovora ispitanika može se zaključiti da natjecanje studentskih ansambala koje se održava u okviru festivala *Glaz-B-Os* predstavlja vrijednu pedagošku i profesionalnu priliku za studente glazbenih usmjerenja. Natjecanje potiče razvoj glazbenih, pedagoških i organizacijskih kompetencija sudionika, te omogućuje ne manje značajne procese kao što su: dublja introspektivna refleksiju, emocionalno sazrijevanje i jačanje liderskih vještina budućih voditelja glazbenih ansambala. Identificirani organizacijski izazovi ukazuju na potrebu za daljnjim unaprjeđenjem strukture i podrške studentima, u smislu

osiguranja optimalnih uvjeta za učenje i umjetničko izražavanje u natjecateljskom kontekstu.

6. Zaključak

Na temelju teorijskih afirmacijskih i negacijskih premisa o dobrobitima i važnosti natjecanja za razvoj glazbenih umjetnika može se zaključiti da sudjelovanje na zborskim natjecanjima, iako zahtjevno, višeslojno i izazovno, i dalje predstavlja značajan resurs u glazbenom obrazovanju, primarno u motivacijskom smislu. Međutim, potrebno je voditi računa o činjenici da se puni pedagoški potencijal natjecanja ostvaruje tek kada se natjecanjima pristupi odgovorno, s jasnom svijesću o mogućnostima, ali i ograničenjima sudionika. Upravo zbog kompleksnosti učinaka natjecanja, ključna je uloga dirigenta i organizatora u usmjeravanju iskustva prema cjelovitom i razvojnome učenju. Kvalitetno pedagoško vodstvo podrazumijeva davanje prednosti procesu, a ne rezultatima, promoviranju vrijednosti kao što su suradnja, umjetnička autentičnost i osjećaj emocionalne podrške, a ne nezdrave kompetitivnosti. U tom slučaju natjecanja prestaju biti isključivo ocjenjivačke priredbe i postaju edukacijske platforme koje omogućuju dublje razumijevanje glazbe, vlastitog umjetničkog izraza i napretka te jačanja i poboljšanja međuljudskih odnosa i motivacije za daljnji rad.

Literatura:

- Apfelstadt, Hilary. „Rehearsal planning: Thoughts on structure and style.“ *Music Educators Journal*, 87(3), 2000, 17–20.
- Austin, James. „Competition: Is music education the loser?“ *Music Educators Journal*, 76(6), 1990, 21–25.
- Benoy, Ayla et al. *European young singers inventory*. E-izdanje, European Choral Association – Europa Cantat, 2015.
- Davidson, Jane. *The music practitioner: Research for the music performer, teacher and listener*. Routledge, 2017.
- Hallam, Susan. *Music Psychology in Education*. Institute of Education, University of London, 2006.
- Hylton, John. *Comprehensive choral music education*. Prentice Hall, 1995.
- Jordan, James. *The Choral Rehearsal - Evoking Sound: Techniques and Procedures*. Chicago, IL: GIA Publications, 2007.
- Jorgensen, Nancy et al. *Things they never taught you in choral methods: A choral director's handbook*. Hal Leonard Corporation, 1995.
- Nicholls, John. „Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice, and performance.“ *Psychological Review*, 91(3), 1984, 328–346.
- Palmer, Roger. „Questions arising from the views of some members of four amateur classical music organizations.“ *International Journal of Community Music*, 1(2), 2008, 203–216.
- Parker, Elizabeth. „Exploring student experiences of belonging within an urban high school choral ensemble: An action research study.“ *Music Education Research*, 12(4), 2010, 339–352.
- Phillips, Kenneth. *Directing the choral music program*. Oxford University Press, 2004.
- Radočaj-Jerković, Antoaneta i Milinović, Majda. „The factors and circumstances affecting the direction and type of students' motivation to participate in school choirs.“ *Building experience and meaning in music education*, Milena Petrović, Belgrade: Faculty of Music, 2017, 187–200.
- Radočaj-Jerković, Antoaneta et al. „Zborsko pjevanje kao oblik neformalnog učenja i njegov utjecaj na formiranje dječjih glazbenih preferencija.“ *Školski vjesnik*, 67(2), 2018, 311–329.

- Ryan, Richard i Deci, Edward. „Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being“. *American Psychologist*, 55(1), 2000a, 68–78.
- Ryan, Richard i Deci, Edward. „Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions.“ *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 2000b, 54–67.
- Škojo, Tihana, et. al. „Utjecaj zborskoga pjevanja na razvoj glazbenih preferencija djece predškolske dobi.“ *Globalne i lokalne perspektive pedagogije*, Renata Jukić et al., Filozofski fakultet u Osijeku, 2016, 59–72.
- Weber, Zdenka. „Članstvo u amaterskom pjevačkom zboru – to nije samo pjevanje.“ *Ars Choralis*, 1, 2010, 1–16.